

MITRUȚ BURGHINĂ¹, ROMÂNIA

Cuvinte-cheie: globalizare, cultură, alteritate, identitate, tehnologie.

Globalizare și identitate culturală

Rezumat

Din punct de vedere cultural, globalizarea are consecințe negative, conducând la omogenizarea și pierderea astfel a valorilor locale, regionale, în timp ce, din alte puncte de vedere, consecințele sunt pozitive, putând avea ca finalitate creșterea generalizată a nivelului de viață, la un important transfer informațional și tehnologic, la salvarea unor economii aflate în colaps financiar etc.

Prin intermediul identității culturale, oamenii își construiesc acel sentiment de apartenență, care este poate cel mai important pentru a putea păstra particularitățile fiecărei națiuni, cunoașterea unei identități culturale îi face pe indivizi să conștientizeze existența alterității, indivizii dezvoltând astfel capacitatea de a-l recunoaște pe celălalt. Identitatea culturală se caracterizează prin capacitatea de a stabili legături sociale chiar și în ciuda diferențelor individuale care constituie fiecare individ.

Atât identitatea cât și alteritatea pot fi abordate nu doar din perspectivă filosofică, ci și apelând la alte numeroase discipline, cum ar fi antropologia culturală, sociologia, istoria mentalităților etc. Immanuel Kant, Jean-Jacques Rousseau ori Friedrich Nietzsche, sunt doar câțiva dintre filosofii iluștri care prin raportul alteritate-identitate au relevat natura umană (bună/rea).

---

¹ Constanța.

Keywords: globalization, culture, alterity, identity, technology.

Globalization and Cultural Identity

Summary

From a cultural perspective, globalization has negative consequences, resulting in the homogenization and loss of local and regional values, while from other points of view the consequences are positive, and may have the object of raising the overall standard of living, to an important transfer of information and technology, to save some economies in financial collapse, etc.

Through cultural identity, people build that sense of belonging, which may be the most important to preserve the peculiarities of each nation, knowing a cultural identity makes individuals aware of the existence of otherness, thereby developing individuals ability to recognize others. Cultural identity is characterized by the ability to establish social connections even in spite of the individual differences that make up each individual.

Identity and otherness can be approached not only from a philosophical perspective, but also from many other disciplines, such as cultural anthropology, sociology, history of mentalities, etc. Immanuel Kant, Jean-Jacques Rousseau and Friedrich Nietzsche, are just a few of the illustrious philosophers who have revealed the human nature (good / bad) through the relationship between otherness and identity.

Globalizare și identitate culturală

Cultura și globalizarea

Chiar dacă nu există încă o definiție unanim acceptată și nici definitivă, am putea defini *globalizarea* ca pe un ansamblu complex de procese al cărui obiectiv îl reprezintă integrarea internațională la nivel economic, socio-cultural, militar, politic și de securitate, având ca finalitate uniformizarea nivelului de trai și de dezvoltare la nivel mondial.

În esență, globalizarea nu este un act politic, ba chiar dimpotrivă. În condițiile în care de obicei politicul tinde să dezmembreze lumea, globalizarea, prin forța curentului său de sorginte etică și morală, are o mare contribuție la unitatea acesteia, acesta fiind de fapt sensul inițial al globalizării, care este determinată, pe lângă forțele economice, de cele de natură culturală și chiar morală.

Globalizarea este apreciată și acceptată pentru efectele pozitive pe care le generează, materializate în capacitatea noilor motoare de dezvoltare economică a întregii omeniri și pentru faptul că are drept consecință diminuarea marilor decalaje existente între țările bogate și cele sărace, marile firme trans și multinaționale având interesul la nivel planetar de a susține un proces de relaxare mondială, de dezvoltare durabilă și de asigurare a unui climat de securitate a omenirii. Fenomenul globalizării presupune un proces rapid de difuzie a tehnologiilor, conducând și la o creștere a nivelului cultural, paralel cu potențialul de comunicare.

În ceea ce privește efectele nedorite, negative, ale globalizării, acestea se referă în primul rând la faptul că există o tendință de concentrare a întregii puteri de decizie în mâinile marilor companii, care pot scăpa de sub controlul statelor și promovându-și astfel propriile politici, pot sufoca firmele concurente, de mici dimensiuni, conducând astfel la concentrarea bogăției la unul din poli omenirii și la o sărăcie generalizată în alte zone ale acesteia. Multe dintre aceste voci, împotriva globalizării, susțin că acest fenomen va conduce și la eliminarea diversității culturale.

Din punct de vedere cultural, globalizarea are consecințe negative, conducând la omogenizarea și pierderea astfel a valorilor locale, regionale, în timp ce, din alte puncte de vedere, consecințele sunt pozitive, putând avea ca finalitate creșterea generalizată a nivelului de viață, la un important transfer informațional și tehnologic, la salvarea unor economii aflate în colaps financiar etc.

Pe lângă analiștii economiști care judecă fenomenul aproape în exclusivitate prin prisma prețurilor și a eficienței economice, există o altă categorie care subliniază tot mai accentuat rolul și locul important al culturii în procesul globalizării, accentuând decalajul dintre ceea ce se înțelege prin cultura globală, pe de o parte, și cea națională sau regională, subliniind faptul că ultimele pierd din specific la contactul cu prima.

Samuel Huntington, profesor în cadrul Universității Harvard, are ferma convingere

că în viitorul apropiat principalele diferențe dintre indivizi, grupuri mai mari și chiar state, nu vor mai fi de natură politică, economică ori ideologică, ci vor fi de natură culturală, lumea luând astfel o tentă geoculturală axată pe marile civilizații.

De obicei, cultura este asociată cu anumite locuri, însă toate schimbările care au avut loc în ultimii zeci de ani au generat alterarea culturii inițiale, create în decursul timpului în spațiul respectiv, și apariția unui nou tip de cultură mai puțin sau mai mult schimbată. Principala caracteristică a culturii zilelor noastre o reprezintă deteritorializarea precum și reteritorializarea acesteia, fenomene generate de schimbul de populație, de capital și informație precum și de schimbul de bunuri.

Atunci când vorbim despre cultura globală, ne referim la rezultatul unui proces de globalizare culturală ce presupune o combinație de culturi re-teritorializate (înglobând chiar redescoperirea propriei culturi) și nicidecum expansiunea unei culturi străine, așa cum este cea de tip American și dominația sa. Ca rezultat al intensificării schimburilor internaționale, pătrund tot mai multe produse și idei străine, necunoscute comunității respective, care într-un final sunt asimilate și chiar integrate devenind obișnuite, părți componente ale comunității respective.

Suntem atât făuritorii cât și consumatorii acestui fenomen numit *cultura globală*, în care oamenii au tendința să mănânce la fel, să se îmbrace la fel, să aibă aceleași obiceiuri, să asculte același gen muzical, să fie susținătorii și adepții aceluiași valori și norme morale, astfel încât putem spune că produsele culturii globale de consum pot fi considerate ca produse ce transcend spațiile culturale.

Dezvoltare nu înseamnă numai un proces economic, ci și unul cultural, existența unei corelații între dezvoltare și cultură nu face altceva decât să explice caracterul global al determinismului social. Pe de altă parte, tot ceea ce înseamnă tradiții culturale locale, trecutul propriu fiecărui popor vin să își spună cuvântul și cu cât aceste valori culturale locale sunt mai puternice, cu atât mai mult conștiința apartenenței la acestea este mai puternică, creând astfel premisele unei exacerbari a acelor tendințe antiglobalizante care au ca finalitate fenomene precum fundamentalismul și chiar terorismul. Referitor la acest aspect, Samuel Huntington susține că suntem martorii unei adevărate renașteri a interesului pentru identitatea culturală și civilizațională, ceea ce va conduce la o reconfigurare geopolitică a întregii lumi.

Tot Huntington este de părere că acest concept, globalizarea, este de fapt un produs tipic occidental, un instrument ideologic elaborat de către Occident pentru a se confrunta cu culturile non-occidentale, tot el fiind și cel care trasează o distincție clară între *occidentalizare* și *modernizare*, tendințe care acum câteva decenii se confundau foarte ușor. Societățile occidentale erau luate drept model de către societățile slab dezvoltate, care doreau să le preia modelul cultural, dar și valorile precum și instituțiile, lucru care în ultimul timp nu se prea mai întâmplă, în sensul că societățile non-occidentale vor în continuare să se modernizeze însă nu prin occidentalizare, prin preluarea valorilor occidentale, prin imitație. Acest fenomen conduce la un proces de *indigenizare* a societăților periferice odată cu modernizarea lor, exacerbarea acestui proces fiind un potențial generator de manifestări

extreme, precum terorismul și fundamentalismul.²

După anii '90, despre așa-zisul „sat planetar” în devenire (Marshall McLuhan) se tot vorbește, indiferent de momentul și locul în care te-ai afla, că ești la „colțul străzii!”, în frizerie, la cinema ori în cadrul unei reuniuni de orice fel, dar mai ales de specialitate, peste tot vei auzi vorbindu-se despre globalizare, metaforizând, puțin forțat ce-i drept, am putea spune că aducem laolaltă, într-un areal de timp și spațiu reduse, cam tot ce era „împrăștiat” prin lume, și asta fiind posibil datorită noii conjuncturi mondiale, ca rezultat al creșterii vitezei de circulație a informației și a prezenței corporațiilor transnaționale, toate într-un mediu cultural ce a devenit comun.

Acest fenomen planetar ce presupune interdependență, interconectare, răspândire, având drept scop crearea unei piețe de dimensiuni mondiale, vizează în primul rând dimensiunea economică fără a le ignora însă, și pe cele de ordin social, cultural ori politic.

Ca în orice domeniu, vizând o scară așa mare, la nivel planetar, globalizarea vine, la pachet, cu o serie de avantaje pentru statele vizate. Globalizare înseamnă viteză, rapiditate în ceea ce privește transmiterea informației, presupune creșterea numărului de oportunități de participare la creșterea economiei mondiale, posibilitatea de a te deplasa liber pe o piață a muncii în continuă mișcare, înseamnă acces la noile tehnologii din diverse domenii, acces la piețele financiare noi, acces liber la comerțul internațional, reglementat printr-o serie de organisme internaționale și uniuni vamale etc.

Dar, globalizarea presupune și o serie de dezavantaje, care vizează, în primul rând, statele mai mici, mai sărace, care de obicei sunt exportatoare de materie primă iar țările dezvoltate exportă produsul finit cu valoare adăugată mare, de asemenea există riscul creării unei concurențe nelocale prin acordarea unor facilități de ordin fiscal firmelor străine, în detrimentul celor autohtone, există apoi riscul ca firmele mari ori anumite state mai puternice să creeze o piață de monopol în anumite domenii, se pot crea anumite alianțe între marile puteri care să le permită luarea unor decizii favorabile în detrimentul țărilor mai vulnerabile, libera circulație nu presupune doar avantaje ci implică și posibile acte de terorism, globalizare înseamnă înainte de toate însă, uniformizare, pierderea specificului național, înseamnă deșrădăcinare și pierderea identității culturale.

Globalizarea mai presupune și exportul și aplicarea modelelor culturale socio-economice occidentale, ceea ce constituie o situație nouă, de edificare a unui nou sistem planetar a cărui principală caracteristică o reprezintă uriașa capacitate de comunicare și marea diversitate de schimburi informaționale la scară mondială. Este tot mai pregnantă ideea că fenomenul globalizării are printre multiplele efecte și pe acela al diversificării culturilor naționale. Acest proces este favorizat în primul rând de permeabilitatea teritorială, foarte mulți oameni având libertatea de a călători în toate colțurile lumii, având astfel posibilitatea să împrumute și să transmită fapte de cultură, facilitând în acest fel schimbul intercultural.

Omul a început să-și asume condiția umană abia atunci când a fost capabil să vadă dincolo de aparența lucrurilor, în momentul în care a început să dea dovadă de imaginație,

---

² Radu Săgeată, *Globalizare culturală și cultură globală*, Ed. Universitară, București, 2009, p. 39.

să creeze și să compare simboluri. În aceste decenii când individul este confruntat cu o adevărată criză de identitate, cultura reușește să genereze noi dimensiuni spirituale, sociale, morale și filosofice, îngăduind astfel oamenilor să comunice și să se unească între ei dând dovadă de solidaritate și toleranță. Astfel lumea dă piept cu realitatea multiculturalismului, a unei culturi globale lipsite de orice tradiție culturală, trezindu-se din „visul” culturii totale, referindu-ne la semnificație, valoare și normă, prin cultură înțelegând toate acele produse, rod al activității umane în scopul traiului și perfecțiunii.

Fenomenul globalizării modifică modul în care reușim să conceptualizăm cultura, aceasta fiind multă vreme legată de ideea unei zone, localități fixe, timp de milenii procesul propagării culturii la nivel planetar fiind frânat de distanțele geografice, precum și de viteza redusă de deplasare a oamenilor și din cauza dificultăților tehnice. Odată cu dezvoltarea comunicațiilor, a informaticii precum și a mijloacelor de transport contemporane, circulația textelor, fie ele literare, științifice, politice etc., a cunoscut o creștere accelerată, alături de toate acestea, limbile străine având un rol important în încercarea de a crea o cultură globală.

În ceea ce privește implicațiile globalizării culturale, sunt numeroase dezbateri care oscilează între pericolul omogenizării culturilor naționale, regionale (presupunând pierderea specificului și a unicității unei anumite zone geografice sau a unei minorități) și formarea unei culturi mondiale care va acompania pentru mult timp culturile naționale, reînnoite chiar și ele prin provocările globalizării.

Este destul de îngrijorător faptul că prin intermediul globalizării se încearcă să ni se impună în locul culturii tradiționale, autentice, o cultură de tip nou, o cultură de masă în construcția căreia nu se mai regăsește nimic din măreția vechii culturi. Acele valori culturale autentice, consacrate de-a lungul timpului, sunt abandonate în favoarea unor non-valori, care însă sunt specifice timpului prezent. Astfel se vorbește tot mai des despre așa-zisa „cultura Coca-Cola” ori „cultura hamburger”, chiar dacă alăturarea termenilor este întrutotul incompatibilă. Cultura înseamnă valori spirituale create în timp de o societate, înseamnă cunoștințe precum și diferite moduri de raportare la existență, toate împreună menite să asigure desăvârșirea ființei umane.

Există însă, din păcate, în fiecare dintre noi acea tentație de a împrumuta aspecte culturale aparținând timpurilor noastre, cărora le conferim o importanță nejustificată ridicându-le la rangul de cultură, chiar și în condițiile în care nu au nimic în comun cu aceasta, uniformizarea culturală ideală ar fi să se realizeze doar prin schimbul a tot ceea ce este mai bun și folositor în fiecare cultură. Este foarte important să conștientizăm că acest fenomen trebuie ținut sub control, dacă dorim cu adevărat să nu pierdem pentru totdeauna ceea ce ne definește cel mai bine pe noi ca ființe umane – cultura. Doar de noi depinde dacă suntem mai selectivi sau acceptăm tot ceea ce ni se oferă, putând astfel să contribuim la stoparea caricaturizării culturii românești, chiar și în condițiile integrării într-o realitate globală, fiecare dintre națiuni ar trebui să își păstreze specificul și unicitatea, într-o formă sau alta, căci uniformizarea nu conduce decât la pierderea identității.

Ca și avantaje, globalizarea oferă micilor civilizații șansa să participe la marea cultură și să se lase influențate de ea, având ca finalitate îmbogățirea propriei culturi, cum

tot așa de bine, globalizarea poate să ducă la înnăbușirea „războiului” cultural generat de orgoliul marilor națiuni, care din punct de vedere cultural s-au crezut mult timp superioare.

Însă, dezavantajul cel mai mare pe care îl implică globalizarea constă în anihilarea caracterului identitar al națiunilor, tot ceea ce s-a creat și definitivat în milenii, tot ceea ce a fost considerat specific, caracteristic pentru fiecare popor, acum este în situația de a dispărea pentru totdeauna, toate culturile pregătindu-se să se reunească sub acoperișul unei culturi noi, unice, producându-se astfel o sincronizare a tuturor acestor culturi pe toate palierele, încercându-se astfel eliminarea tuturor discrepanțelor și contradicțiilor care au existat anterior.

La prima vedere, tot ceea ce înseamnă tezaur cultural, obiceiuri, tradiții, au de suferit din cauza uniformizării culturale realizate cu ajutorul multiplelor mijloace mass-media, în realitate însă toate aceste valori vor putea fi păstrate prin intervenția fiecărei națiuni, atât prin legi interne cât și cu sprijin extern. În ceea ce privește patrimoniul cultural, cu cât procesele de globalizare progresează, atât identitatea culturală cât și diversitatea sunt și mai puternic afirmate și apărate tocmai prin acțiunile de conservare ale patrimoniului, iar referitor la identitățile culturale puternice, acestea pot determina societățile să participe chiar cu mai multe contribuții și beneficii în folosul lor, convertind astfel în rezultate pozitive tendințele de globalizare, apărându-se în același timp și de uniformizarea culturală.

Maghiari la Festivalul etniilor din Banat; Foto: Mitruț Burghină

Globalizarea este un sistem extrem de complex, ambivalent uneori, contradictoriu câteodată, care a fost supus multor analize, în moduri diferite, de toți cei care și-au asumat această răspundere. Indiferent de rezultatele acestor analize, globalizarea rămâne un fapt real pe care trebuie să-l confruntăm, fie că vrem sau nu dorim acest lucru. Cel mai mare dintre pericolele pe care le poate implica globalizarea, rămâne dezumanizarea multora dintre cei pe care valul îi înghite pur și simplu.

Cultura tradițională a societăților este condamnată să dispară sau să se prefacă în spectacol sau marfă, cultura umanistă fiind tot mai mult eliminată de tehnosciența invadatoare și mai apoi transformată în pseudo-sciență. Omul globalizat, centrat doar economic, este supus riscului să devină omul automatizat, a cărui existență se rezumă doar la producție și consum, un om golit de cultură, sens și conștiință, politică ori religie, acesta fiind considerat, probabil, ultimul stadiu în evoluția umanității. Însă chiar și în pofida tuturor acestor avertismente, trebuie să recunoaștem că nu putem evita sau elimina globalizarea.

Malcolm Waters, un partizan al globalizării, este de părere că „într-o lume globalizată va exista o singură societate și o singură cultură care ocupă planeta. Această societate și cultură nu vor fi probabil armonios integrate, deși ar fi convenabil să fie. Mai degrabă vor tinde probabil spre niveluri înalte de diferențiere, multicentricitate și haos. În măsura în care cultura va fi unificată, ea va fi extrem de abstractă, exprimând toleranță pentru diversitate și opțiunea individuală. Important este că teritorialitatea va dispărea ca principiu organizator pentru viața socială și culturală, ea va fi o societate fără margini și fără granițe spațiale.”³

Politologul Maurice Duverger afirma despre culturile oricăror națiuni care s-ar integra într-o structură europeană ori mondială, că sunt elemente de neclintit, că nu pot fi distruse prin simpla lor înregimentare într-o structură politică, economică, ori indiferent de natura acesteia. Astfel, cel mai relevant exemplu care vine să susțină această ipoteză îl reprezintă diferențele pregnante dintre culturile engleză, franceză, italiană, spaniolă și germană, care continuă și azi să fie la fel de reale precum acum o sută de ani, deși există numeroase interferențe între ele, în special în ultima jumătate de secol de când sunt membre ale Uniunii Europene.⁴

Globalizare înseamnă totodată, din punct de vedere cultural, difuzarea unei mari diversități de idei precum și a unor moduri diferite de gândire. Practic, globalizarea presupune în același timp libertate, dar și dependență, uniformitate, mișcări libere de bunuri precum și oameni și idei la scară mondială, trăsături locale combinate și confundate cu cele mondiale, întreaga planetă regăsindu-se astfel în fiecare localitate și, în același timp, fiecare localitate, regiune sau națiune regăsindu-se pe întreg mapamondul.

În contextul globalizării, România se va transforma într-un ritm alert și masiv, ceea ce nu va însemna însă că națiunea română va dispărea, ba dimpotrivă, am putea spune că,

---

³ Elena Cobianu, *Cultura și valorile morale în procesul de globalizare*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2008, p. 62.

⁴ G. Georgiu, *Filosofia Culturii. Cultură și comunicare*, Editura Comunicare.ro, București, 2004, p. 168.

la fel ca și celelalte popoare europene, și românii vor fi nevoiți să învețe să își prețuiască, să își iubească și mai ales să-și impună mai mult tot ceea ce ține de identitatea lor națională, limba, tradițiile și istoria, vor trebui să promoveze tot ceea ce înseamnă specific național, atât din punct de vedere economic cât și cultural. Va fi nevoie de o gândire globală și o acțiune la nivel local, românii nu trebuie să-și piardă identitatea într-o mare anonimă, însă nici nu trebuie să îmbrățișeze și să practice un soi de naționalism îngust și anacronic.

Identitatea culturală

Conceptul de identitate culturală face referire la identificarea cu un anumit grup sau se referă la acel sentiment de apartenență la acest grup bazându-se pe mai multe categorii culturale, referindu-ne aici la etnie, naționalitate, religie și sex. Ținând cont de faptul că indivizii, de obicei, au tendința de a se afilia la mai multe grupuri, identitatea culturală o putem considera ca fiind de natură complexă și cu numeroase fațete. Dacă în trecut, cercetătorii presupuneau că identificarea cu diferite grupuri culturale este evidentă și are un caracter stabil, în noul context mondial identificarea este văzută ca fiind contextuală și în funcție de schimbările spațiale și temporale. Într-o lume caracterizată de globalizare, într-o lume a contactelor interculturale în continuă creștere, identitatea culturală este reprezentată, negociată, conservată și disputată prin intermediul practicilor comunicative.

Elementul esențial în construirea identității culturale este dialogul intercultural, prin intermediul acestuia indivizii reușind să identifice deopotrivă similaritățile și diferențele existente în raport cu ceilalți, dar și să se definească cine sunt ei înșiși.

Identitatea culturală reprezintă un model unic de comportament a unei anumite culturi, model care o diferențiază de celelalte culturi, identitatea culturală a unui popor poate fi foarte diferită de identitatea culturală a unui alt popor, diversitatea manifestându-se mai pregnant nu doar în cadrul culturilor net diferențiate ci și la nivelul unor culturi care prezintă asemănare din anumite puncte de vedere. În cadrul oricărei societăți, în funcție de gradul de toleranță / omogenitate socială, apare o mare diversitate a subculturilor, fiecare individ, în cursul vieții, putând să aparțină mai multor subculturi, având una sau mai multe identități, regulile sau valorile spre care aceștia aderă fiind diferite, în funcție de cultura dominantă. Negarea sau distrugerea unei culturi are drept urmare genocidul, etnocidul, rasismul.

Prin intermediul identității culturale, oamenii își construiesc acel sentiment de apartenență, care este poate cel mai important pentru a putea păstra particularitățile fiecărei națiuni, cunoașterea unei identități culturale îi face pe indivizi să conștientizeze existența alterității, indivizii dezvoltând astfel capacitatea de a-l recunoaște pe celălalt. Identitatea culturală se caracterizează prin capacitatea de a stabili legături sociale chiar și în ciuda diferențelor individuale specifice fiecărui individ.

O identitate culturală se caracterizează prin faptul că poate fi influențată într-un mod radical de mediul în care trăiește individul, de contextul cultural și istoric. Nu poate fi studiată ca un fenomen izolat, ci poate să apară și în opoziție cu alte identități, astfel că un

anumit grup, care aparține unei comunități, se definește cel mai adesea prin accentuarea diferențelor dintre el și alte grupuri. Atunci când identitățile culturale nu sunt controlate prin educație sau diverse instituții, pot să devină nocive, dăunătoare, pot promova xenofobia sau alte tipuri de discriminare, ceea ce ar afecta dezvoltarea unei națiuni și ar aduce prejudicii oamenilor. O identitate culturală bine cultivată nu poate fi decât aducătoare de beneficii unei societăți.

Germani la Festivalul etniilor din Banat; Foto: Mitruț Burghină

Identitatea culturală este unul dintre factorii cei mai importanți care contribuie la integrarea precum și la creșterea coeziunii sociale atât în cadrul comunităților locale cât și la nivel regional. Industriile culturale ale spațiului European, alături de creatorii și artiștii acestui areal geografic, au un rol esențial atât în ceea ce privește crearea unei identități culturale europene cât și în împărtășirea valorilor culturale comune, recunoscând în același timp diversitatea culturală la nivel regional, național și European cât și pe plan lingvistic.⁵

Identitate și alteritate

Oamenii, în general, se apropie de cei care au strămoși, limbă, religie, precum și valori și instituții identice și păstrează o anumită distanță de ceilalți, oamenii se bazează pe legăturile de sânge, pe familie și pe credință. Într-o lume ale cărei dimensiuni sunt într-o

⁵ Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, *Rezoluția Parlamentului European din 10 aprilie 2008 privind o agendă europeană pentru cultură într-o lume în curs de globalizare* (2007/2211(INI)).

continuă schimbare, oamenii sunt interesați și caută identitate și securitate, sunt într-o permanentă căutare a rădăcinilor și a legăturilor cu ajutorul cărora să se poată apăra de necunoscut. Afinitățile culturale facilitează procesul de cooperare și coeziunea între oameni, în timp ce diferențele culturale sunt factori favorizanți ai conflictelor și sciziunilor.

Dacă ne referim la dinamica criteriilor alterității în funcție de importanța lor în timp istoric, criteriul social (stăpânul, sclavul) a fost depășit ca importanță de către cel religios (creștinătatea, restul) care mai târziu a fost detronat de criteriul național (noi, străinii). Din punct de vedere diacronic, se observă o mare diversitate a modalităților de delimitare a alterității; cei puțini (minoritățile etnice, religioase, rasiale), cei ignorați (excluzii istoriei), cei anormali (nebunii), cei străini (barbarii), marginalizații (vagabonzii, bolnavii contagioși, cerșetorii), cei excentrici (revoluționarii, devianții), cei alienați (săracii, sclavii).

Din punct de vedere al imagologiei comparatiste, există o identitate făcută dintr-o alteritate depășită, sublimată sau radicalizată, și o alteritate afirmată printr-o depășire a identității. Ștefan Augustin Doinaș, referindu-se la raportul dintre Eu și Celălalt, stabilește trei niveluri ale alterității: *alteritatea fundamentală* (între *ego* și orice *alt* lucru ori ființă), *alteritatea de gradul doi* (care îi pune în opoziție pe Eu și Celălalt) și cea de a treia alteritate, situată între primele două, constând în diferența dintre sexe, nu doar din punct de vedere biologic, ci în carne și spirit, acest al treilea tip fiind susținut de ceea ce Jung, citat fiind de către Doinaș, numea *animus* (principiul masculin) și *anima* (principiul feminin), care prin dozajul lor determină caracterul propriu al sexualității.

Lucian Boia menționează *alteritatea* între cele opt structuri arhetipale caracteristice unui imaginar susceptibil de a fi aplicat evoluției (istorice): „legătura dintre Eu și Ceilalți, dintre Noi și Ceilalți se exprimă printr-un sistem complex de alterități. Acest joc funcționează în toate registrele, de la diferența minimă până la *alteritatea radicală*, aceasta din urmă împingându-l pe Celălalt dincolo de limitele umanității, într-o zonă apropiată de *animalitate* sau de *divin*. Orice raport interuman și orice discurs despre om trec inevitabil prin această grilă a imaginarului. Într-un sens mai larg, alteritatea se referă la un întreg ansamblu de diferențe: spații și peisaje diferite, ființe diferite, societăți diferite, asociind astfel geografia imaginară, biologia fantastică și utopia socială.”⁶ O lume generată într-un astfel de mod produce doar fascinație și neliniște.

Procesul de analiză a Celuilalt are ca finalitate intensificarea sau, dimpotrivă, obturarea comunicării de orice fel, generând chiar rezultate paradoxale. „Alteritatea se afirmă, deci, ca o condiție de existență nu numai în afara mea, prin raportarea la ceilalți, ci și înlăuntrul meu, prin raportarea la mine însumi: propriile-mi ipostaze fac din mine o ființă multiplă: Eu este un Unu plural. Eu, cel din clipa aceasta, nu mai sunt același care am fost acum o zi, acum un an. După cum mâine voi fi *altul* decât sunt astăzi și implicit *altfel*.⁷ Și la Tzvetan Todorov întâlnim aceeași percepție a alterității „interioare”: „îi putem descoperi

⁶ Lucian Boia, *Pentru o istorie a imaginarului*, traducere din franceză de Tatiana Mochi, Humanitas, București, 2000, p. 32.

⁷ Ștefan Augustin Doinaș, *Fragmente despre alteritate*, în ”Secolul 21”, *Alteritate*, nr. 1-7/2002, p. 23.

pe ceilalți în noi înșine, putem înțelege că nu formăm o substanță omogenă și radical străină de tot ceea ce nu este sinele: eu este un altul.”⁸

Termenul de *alteritate* este nou intrat în vocabularul teoretic al zilei și trebuie să fie analizat din perspectiva mai multor discipline, având implicații sociale, filosofice, psihologice etc. Prezența frecventă a noțiunii *alteritate* într-o mare diversitate de discuții, pornind de la cele care vizează identitatea culturală, globalizarea și până la cele lingvistice și literare speciale, duce la o anumită ambiguitate a discursurilor specialiștilor, perechea noțiunilor *identitate/alteritate* înscriindu-se deseori în aria semantică a diferenței ostile (*identitate vs alteritate*). Un asemenea tip de receptare generează o criză a alterității, care se înscrie astfel în rândul crizelor culturale, alături de cea a identității și cea a limbajului/comunicării, confirmând astfel existența unei alterități conflictuale, care desemnează o coexistență a contrariilor, adică prezența simultană și a identității și a alterității⁹.

Dacă ne raportăm din punct de vedere psihologic, nevoia de identitate este una dintre condițiile care asigură echilibrul psihicului uman, în timp ce nevoia de alteritate, de raportare la altul, este cea care asigură posibilitatea dialogului. Atunci când nu coincide cu originea etnică, identitatea culturală devine o opțiune afectivă și de atitudine, cum tot așa, identitatea biculturală sau multiculturală, dobândită prin asimilarea valorilor culturale ale altor etnii sau popoare în cadrul procesului globalizării, este o confirmare a dreptului de exercitare a libertății de formare a unei identități culturale proprii.

Identitatea, indiferent de nivelul la care ne referim – personal, rasial, civilizațional – se poate defini numai în raport cu „altul”, adică doar raportându-ne la o altă persoană, rasă ori civilizație. De la începuturi, relațiile dintre diferitele state sau alte entități care au aparținut aceleiași civilizații au fost, altfel, diferite de relațiile dintre state sau entități care să aparțină unor civilizații diferite, aplicându-se coduri de conduită diferite față de aceia care erau „ca noi” și față de „ceilalți” care nu erau ca noi, distincția dintre grupul „noi” și grupul „ei” fiind considerată o constantă în întreaga istorie a omenirii.

Dacă în trecut relațiile de tip comercial se stabileau între diferitele națiuni în funcție de alianțele istorice dintre ele, în noul context, globalizat, acest tip de relații sunt influențate într-un mod decisiv de relațiile culturale, oamenii de afaceri stabilind contacte și încheind contracte în primul rând cu acele persoane pe care le înțeleg și în care au încredere, cooperarea economică, la fel ca cea din multe alte sectoare, avându-și rădăcinile în comunitatea de cultură¹⁰.

Atât identitatea cât și alteritatea pot fi abordate nu doar din perspectivă filosofică, ci și apelând la alte numeroase discipline, cum ar fi antropologia culturală, sociologia, istoria mentalităților etc. Immanuel Kant, Jean-Jacques Rousseau ori Friedrich Nietzsche, sunt

---

⁸ Tzvetan Todorov, *Cucerirea Americii. Problema Celuilalt*, Traducere de Magda Jean Renaud, Institutul European Iași, 1994, p. 7.

⁹ vezi Emmanuel Lévinas în dialog cu Francois Poirié, *Problema alterității*, în “Secolul 21”, *Alteritate*, nr. 1-7/2002, pp. 14-22.

¹⁰ Samuel Huntington, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Litera, p. 189.

doar câțiva dintre filosofii iluștri care prin raportul alteritate-identitate au relevat natura umană (bună/rea).

Dacă Jean-Jacques Rousseau pornește de la premisa că natura l-a creat pe om bun, însă mai apoi societatea este cea care i-a schimbat comportamentul, prin intermediul conștiinței omul fiind capabil să facă distincția între bine și rău, Immanuel Kant susținea că identificarea cu celălalt poate lua forma rațiunii, pornind de la premisa că dacă oamenii sunt dotați cu rațiune, atunci sunt și egali. În același timp, Friedrich Nietzsche subliniază faptul că oamenii nu se nasc egali, considerând că raportul eu-ceilalți, bazat pe alteritate, constă în a domina, că omul cel slab va fi dominat de supraom, iar Jean-Jacques Rousseau pune un deosebit accent pe identificarea cu celălalt.

Faptul „de a fi identic cu sine însuși”, aceasta desemnează identitatea, conform *Dicționarului explicativ al Limbii Române*¹¹, în timp ce alteritatea dă sentimentul de a fi altcineva.

Identitatea culturală reprezintă un model unic de comportament al unei anumite culturi, model care o diferențiază de celelalte culturi, identitatea culturală a unui popor poate fi foarte diferită de identitatea culturală a unui alt popor, diversitatea manifestându-se mai pregnant nu doar în cadrul culturilor net diferențiate ci și la nivelul unor culturi care prezintă asemănare din anumite puncte de vedere. În cadrul oricărei societăți, în funcție de gradul de toleranță / omogenitate socială, apare o mare diversitate a subculturilor, fiecare individ, în cursul vieții, putând să aparțină mai multor subculturi, având una sau mai multe identități, regulile sau valorile spre care aceștia aderă fiind diferite, în funcție de cultura dominantă. Negarea sau distrugerea unei culturi are drept urmare genocidul, etnocidul, rasismul.

Definit de Pierre Bonte și Michel Izard, în *Dicționarul de etnologie și antropologie* ca fiind acea atitudine colectivă care vizează: „repudierea formelor culturale: morale, religioase, sociale, estetice, mai diferite de cele ale unei societăți date”¹² etnocentrismul a fost folosit, ca termen, pentru prima dată în 1907 de către W. G. Summer. Tot etnocentrismul, este definit de către Anthony Giddens pornind de la premisa că o cultură trebuie să fie supusă altor culturi prin comparație cu cea căreia îi aparține. Etnocentrismul se poate defini și prin raportarea la o anumită cultură, la un anumit grup, privind ca negativ tot ceea ce este diferit.

Nazismul este cel mai elocvent exemplu atunci când vorbim despre o națiune etnocentristă în varianta sa cea mai radicală, naștii pornind de la premisa că rasa lor numită rasă ariană era pură, superioară, iar rasele inferioare reprezentate de evrei, țigani, slavi, trebuiau să dispară pentru a nu altera sângele și pentru a nu determina astfel declinul civilizațiilor străvechi.

Ion Mihăilescu scoate în evidență dihotomia etnocentrism-xenocentrism, acesta din urmă constând în preferința pentru tot ceea ce este străin, existând acea credință că ideile,

---

¹¹ Academia Română, *Dex*, București, Ed. Univers Enciclopedic, 1998, p. 470.

¹² *Dictionnaire de l'ethnologie et de l'anthropologie*, Sous la directions de Pierre Bonte et Michel Izard, Paris, PUF, 1991, 756 p.(trad. Smaranda Vultur, Radu Răutu), Editura Polirom, Iași, 1991, p. 220.

normele produsele propriului grup sunt întotdeauna inferioare celor produse în altă parte.¹³

După 1990 identitatea națională este în căutarea unor noi forme de definiție, de supraviețuire, identitatea și alteritatea completându-se reciproc. Acum, identitatea nu mai este definită prin ceea ce nu suntem în raport cu „celălalt”, ci printr-o manieră pozitivă, adică prin ceea ce suntem datorită integrării diferențelor, a alterității. De-a lungul istoriei nicio comunitate nu „a scăpat” de influența exterioară, din punct de vedere etnic, cultural. Celălalt/Străinul au fost dintotdeauna prezenți în societatea de tip European, inclusiv în mediul rural (veneticul), asimilarea „celuilalt” presupune înțelegerea identității și acceptarea diferenței.

Dacă multiculturalitatea vizează pluralități de culturi bazate pe grupuri etnice în care toleranța, acceptarea și respectarea valorilor culturii Celuilalt sunt constant indispensabile, multiculturalismul pune accent pe exacerbarea diferențelor, devenind, pe de o parte, o posibilitate de a promova populațiile minoritare conlocuitoare, iar pe de altă parte se bazează pe recunoașterea diferențelor propunând un model universal de societate.

Fetițe bulgare la Festivalul etniilor din Banat;
Foto: Mitruț Burghină

¹³

I. Mihăilescu, *Sociologie generală*, Ed. Polirom, București, 2003, p. 52.

Odată cu globalizarea, a apărut și pericolul omogenizării culturale și dezintegrarea culturală pentru om și societate, diversitatea culturală vizând diferențele dintre oameni, grupuri, etnii, minorități, popoare băștinașe. Fiecare popor, pe lângă propria cultură, tradiții, obiceiuri, are și o înțelepciune specifică.

Uneori, pe lângă diferențe, există asemănări între culturi, astfel dacă nașterea, căsătoria, moartea există în toate culturile lumii, portul tradițional este foarte diferit de la un popor la altul, de la o minoritate la alta, chiar și de la o zonă la alta a aceluiași județ. Simbolurile, arhetipurile, miturile, basmele, legendele sunt specifice, unice oricărei culturi, comunicarea dintre culturi generând o mai bună cunoaștere și înțelegere a Celuilalt.

Pornindu-se de la premisa că nu există o cultură superioară sau inferioară, că simbolurile, normele, tradițiile și valorile unei culturi trebuie evaluate în contextul și funcționalitatea lor și nicidecum luând în calcul criteriile altei culturi, coexistența mai multor culturi în același spațiu și timp poate genera multiculturalitate, interculturalitate, transculturalitate.

Dacă ne raportăm la tot ceea ce se întâmplă în jurul nostru, la manifestări culturale, tradiționale, rituale, este foarte ușor să ne putem autodefini, între o cultură și alte culturi există o permanentă corelație din care fiecare individ are posibilitatea să își afle propria identitate. Alteritatea este cea care ne ajută să ne raportăm la noi înșine. A recunoaște pe celălalt/altul ca fiind în același timp și asemănător și diferit față de „noi” presupune foarte multă deschidere, respect și toleranță. Etnocentrismul este reacția normală față de alteritate. Întotdeauna celălalt este diferit în comparație cu noi, prin modul de a gândi, de a trăi, de a comunica, prin valori, norme și comportamente etc.

Atunci când atitudinea etnocentrică poate fi depășită, înseamnă să recunoști alteritatea, este imposibil să-i putem cunoaște pe „ceilalți” fără a ne cunoaște pe noi înșine.

Globalizarea și identitatea

Peste tot și toate, globalizare înseamnă resursa umană, indiferent cât de avansat ar fi domeniul informaticii ori al telecomunicațiilor sau al tehnologiilor de orice altă natură, OMUL este „piesa” indispensabilă realizării acestui fenomen.

În condițiile creării unei piețe libere a muncii, dispărând în ultimii zeci de ani acele bariere de ordin politic, oamenii sunt într-o continuă mișcare, în căutarea unor noi locuri de muncă, care să le ofere acele satisfacții materiale, sociale pe care nu le găsesc în propriile țări.

La o scară mai mică, ne-am putea referi la acele societăți multinaționale, răspândite în întreaga lume, în cadrul cărora își desfășoară activitatea mii și chiar zeci de mii de angajați care aparțin unor zeci de etnii diferite și care trebuie să conviețuiască, chiar și timp de doar câteva ore pe zi, în așa fel încât rezultatele muncii lor să le fie apreciate.

Dacă ne referim la o scară mai mare, atunci am putea oferi drept exemplu comunitățile de români, de ordinul milioaneilor, care trăiesc în țările din vestul Europei. Cu

siguranță că decizia lor nu a fost una ușor de luat și și-au asumat eventualele neplăceri și dificultăți ce aveau să le înfrunte în tentativa lor de integrare și adaptare la noile societăți.

Pentru a putea să te adaptezi noilor condiții, fie că ești parte și lucrezi într-o multinațională ori într-o comunitate cu mulți străini, este nevoie să ai parte, să beneficiezi, dar și să oferi, multă, foarte multă toleranță. Aceasta înseamnă să ai capacitatea, educația necesară, să poți accepta diversitatea, să ascuți, să ai răbdare, să-l înțelegi pe cel de lângă tine, care vine dintr-un spațiu cultural nou, străin ție, și să-l accepți cu limba, religia și tradițiile sale culturale, fără a cădea pradă unor prejudecăți fondate pe o lipsă totală de informație, neavând nicio bază reală.

Toleranța față de cel de lângă tine, de vecinul tău, de colegul tău de muncă, care este de altă etnie decât tine, înseamnă să accepți că acesta vine dintr-o societate culturală diferită de a ta, dar asta nu înseamnă nicidecum că a ta (societatea) este una „mai bună”, ori „mai civilizată”. Sigur că gradul de toleranță al „gazdei” față de tine imigrantul este și în funcție de modul, de capacitatea, de competența ta de comunicare interculturală, de felul în care reușești să-ți adaptezi, să-ți faci înțelese mesajele fie ele verbale ori de altă natură, în cadrul noului context cultural.

Părăsind țara și, odată cu aceasta, lăsând în urmă zeci de ani trăiți într-un anumit climat familiar, cu un anume stil de viață, cu obiceiurile și tradițiile aferente, intrând într-o țară, comunitate, străină, imigrantul are parte de un adevărat șoc cultural la întâlnirea cu un spațiu cultural nou, total nefamiliar lui, fiind supus unei presiuni psihice extrem de ridicate, fiind supus fenomenului de aculturație, de lungă durată, prin care încearcă să se adapteze la noua situație prin adoptarea valorilor specifice noii societăți, a noului spațiu cultural. Această adaptare nu este însă la îndemâna oricui și nu toți reușesc să se adapteze noii situații, rămânând undeva „suspendați” între cele două spații culturale, când renunță la unele obiceiuri specifice propriei culturi, dar nici nu reușesc să se adapteze noilor norme culturale. Riscă astfel să devină subiecții unei stereotipizări de grup, când sunt puse tot felul de „etichete” în ceea ce privește unele comunități, grupuri etnice, pe baza unor stereotipuri, a unor clișee, convingeri accidentale ce sunt împărtășite de către un anumit grup sau individ, bazându-se pe anumite neînțelegeri în ceea ce privește atitudinea, comportamentul ori trăsăturile de personalitate ale unui grup etnic.

Nu puține sunt situațiile când indivizi ori grupuri întregi, de alte etnii, au parte de un tratament xenofob din partea populației majoritare, și asta din cauza lipsei de informație, a unei educații necorespunzătoare, a unei temeri nejustificate și a unei ostilități față de tot ceea ce este străin. Dacă înainte de a pune tot felul de etichete, străinii ar fi judecați doar după faptele lor, după ceea ce sunt cu adevărat, dacă populația majoritară ar da dovadă de mai multă deschidere și toleranță, atunci și integrarea noilor etnici veniți în societate ar fi mai ușor de înfăptuit.

Fără doar și poate că pentru a putea vorbi despre o integrare reușită într-un mediu nou, nefamiliar, străin, despre un anumit grad de aculturație, este nevoie de un anumit nivel educațional, depinde de vârsta la care are loc contactul cu noua civilizație culturală, de statutul socio-economic precum și de modul de interacțiune din comunitate al individului

ce se vrea integrat într-o nouă lume.

Unul dintre cele mai relevante exemple de toleranță și conviețuire interetnică într-o deplină înțelegere și armonie, este ținutul Dobrogei, locul unde, de secole bune, 19 etnii diferite au învățat să conviețuiască într-o înțelegere așa cum rar mai există în alte locuri de pe pământ. Din feudalism și până azi în globalizare, toleranța este cuvântul ce caracterizează întreaga societate culturală dobrogeană, existând capacitatea de înțelegere, nivelul de educație necesar pentru a aprecia și respecta de către fiecare dintre etnii valorile culturale, tradițiile, limba și religia celorlalte etnii. Indiferent că sunt macedoneni, lipoveni, turci ori tătari, cu toții și-au păstrat limba, portul, religia și tradițiile, fiind o pată de culoare și un exemplu pozitiv într-o zonă a Balcanilor și a unei Europe în care, nu de puține ori, tendințe segregacioniste și xenofobe s-au manifestat fără niciun fel de remușcări ori rețineri.

Numărând câteva milioane bune, diaspora românească constituită în ultimii 30 de ani în urma unui adevărat exod și împrăștiată pe toate continentele, a reușit, nu de puține ori, să se impună ca o colectivitate cu tradiții culturale bine conturate și având un pronunțat sentiment al identității naționale, reușind să-și păstreze în continuare, chiar dacă au aderat și la valorile noii națiuni adoptive, limba, religia și tradițiile culturale. Au reușit să câștige respectul și încrederea locuitorilor din țările respective, dovedind că sunt foarte toleranți, câștigând aprecierea la locul de muncă, reușind să se adapteze cerințelor impuse de către statele respective, achitându-se de obligațiile ce le revin dar și beneficiind, în egală măsură, de drepturile de care se bucură orice cetățean al națiunii respective, mulți dintre ei devenind și cetățeni ai respectivelor țări.

Sigur că există și excepții, nu toți românii au reușit să se adapteze și să se integreze

Tradiție și actualitate în lumea satului; Foto: Mitruț Burghină

cu adevărat în noile comunități, există în continuare elemente recalitrante care fac notă discordantă și, datorită acțiunilor lor, continuă să atragă oprobriul cetățenilor țărilor respective asupra întregii comunități de români, sunt cazuri izolate dar totuși există, unde fenomenul de deculturație a devenit o realitate, când, din păcate, copiii născuți în diaspora nu știu nici măcar câteva cuvinte în limba maternă, părinții acestora renunțând practic la mai toate valorile culturale dobândite aici și îmbrățișându-le pe cele din noua țară, pe principiul că tot ce-i străin este mai bun și mai frumos.

Ca o concluzie, am putea spune că într-o lume din ce în ce mai globalizată, unde identitatea culturală națională riscă să dispară, unde datorită liberei circulații a forței de muncă putem întâlni în cadrul aceluiși birou indivizi din multe colțuri ale lumii reprezentând tot atâtea diferite etnii, toleranța este un „must” fără de care societatea, la nivel planetar, nu poate evolua, sincopele ce apar în relațiile interetnice am vrea să credem că sunt cauzate doar de simpla necunoaștere a „celuilalt” de lângă noi, și că pentru a putea supraviețui, minoritățile naționale trebuie să urmărească tot timpul obținerea unor drepturi egale cu cele pe care le au majoritatea, dar, în același timp, să aibă dreptul și posibilitatea de a-și păstra propria cultură, la fel cum o face și majoritatea, păstrându-și și chiar dezvoltând propria cultură.

Fenomenul globalizării, precum și integrarea României în structurile Euro-Atlantice, reprezintă prilejul unor examene extrem de dificile, foarte severe, care pun cultura română într-o postură destul de delicată dar la fel de necesară, și anume aceea de a redeschide dosarul identității sale, într-un mod așa cum nu a făcut-o până acum, în termeni mult mai radicali, dar și de a găsi răspunsuri la noile provocări ale istoriei.

Globalizare și identitate presupune mai presus de toate o înțelegere de tip rațional și aplicat a termenilor acestei ecuații, identitatea fiind un concept pertinent, încărcat cu multiple planuri de semnificație, ce are nevoie să fie protejat de genul acela de abordări tradiționaliste și substanțialiste, care, din punct de vedere teoretic, îl fac să devină foarte vulnerabil. Globalizare nu înseamnă însă punerea în surdină a valorilor naționale, abandonul tradițiilor și al specificului național, globalizarea nu presupune uitarea acestor tradiții și valori, ori să ne subapreciem sau să ne „demitizăm” istoria împreună cu tot ceea ce înseamnă simbol național. Este mai mult decât falsă opinia celor care apreciază că integrarea unei națiuni în marea familie europeană, mondială, se poate face doar prin diminuarea sau uitarea identității naționale.

Criticul Laurențiu Ulici consideră că nu te poți considera, erija, într-un bun european, atâta timp cât nu te cunoști ca național. Chiar și într-un asemenea context, al integrării, al globalizării, identitățile culturale, naționale, etnice și locale, beneficiază de protecție și sunt încurajate să se afirme și nicidecum nu sunt anulate, practic asistăm la o redefinire a identității în cadrul acestui nou context. Globalizarea, departe de a ignora sau a șterge diferențele și identitățile naționale și culturale, impune chiar o redefinire a lor în noul mediu creat, de natură policentrică, o înrădăcinare și mai puternică în datele lor interne, în vocațiile și ethosul național, alături de o largă deschidere a lor spre dialog și schimbul de valori. Paradoxul lumii actuale îl reprezintă faptul că în timp ce marii teoreticieni „se luptă” prin

congrese și simpozioane științifice având ca subiecte fenomenul globalizării și dispariția națiunilor, în foarte multe locuri de pe planetă mii de oameni sfârșesc, luptându-se chiar pentru identitate națională, pentru ideea de neam, uneori numai pentru simboluri etnice, ceea ce semnifică faptul că lumea se îndreaptă într-un mod fatal spre integrare, fapt ce ar conduce într-un mod inevitabil și spre dispariția cadrelor de natură etnică și națională. Aceasta este concluzia la care a ajuns, sub presiunea realităților, unul dintre marii teoreticieni ai globalizării, Samuel Huntington, cel care a apreciat că civilizațiile nonoccidentale pot deveni la fel de moderne ca cele occidentale, însă nu vor fi la fel ca acestea.¹⁴

„Globalizând” lumea, sub semnul acelei civilizații de tip occidental, paradoxal s-au dezlănțuit puternice tendințe și forțe identitare în spațiile nonoccidentale, globalizarea postmodernă revitalizând într-un mod mai mult decât surprinzător acele forțe ale identității, care aparent erau adormite.¹⁵

Globalizarea, pentru mult timp, a fost considerată precum un fenomen a cărui menire este să dizolve decupajele politice naționale, sau să conducă la o diminuare a referințelor la aceste cadre naționale, atât în ceea ce privește raportul economic cât și cultural. Surprinzătoare a fost însă reapariția tensiunilor naționale, a acelor conflicte de natură identitară, fenomenul globalizării generând un puternic curent de revitalizare a diferențelor, la un nou tip de percepție a identităților, globalizarea redeschizând practic problema identităților. Dacă într-o primă fază, în urma unor interpretări consacrate, s-a crezut că lumea dezvoltată se de-naționalizează, iată că națiunile manifestă un deosebit interes pentru identitățile lor naționale, asistăm la o redimensionare a factorului etnic, mergând într-atât de departe încât s-a ajuns până la poziții fundamentalist și agresiv xenofobe, declanșând confruntări interetnice extrem de violente în diverse puncte ale planetei.

În proiectul de Constituție al Uniunii Europene se afirmă că unitatea Europei se va baza pe acele „valori comune”, la fel de bine respectându-se și diversitatea culturilor și tradițiilor popoarelor europene, aceasta fiind de fapt formula unității în diversitate.

---

¹⁴ Grigore Georgiu, *Filosofia Culturii. Cultura și comunicare*, Editura Comunicare. ro, București, 2004, p. 181.

¹⁵ Grigore Georgiu, *op. cit.*, pag. 166.

BIBLIOGRAFIE

Academia Română, *Dex*, București, Ed. Univers Enciclopedic, 1998.

Boia, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, traducere din franceză de Tatiana Mochi, Humanitas, București, 2000.

Cobianu, Elena, *Cultura și valorile morale în procesul de globalizare*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2008.

*** *Dictionnaire de l'ethnologie et de l'anthropologie*, Sous la directions de Pierre Bonte et Michel Izard, Paris, PUF, 1991, 756 p.(trad. Smaranda Vultur, Radu Răutu), Editura Polirom, Iași, 1991.

Doinaș, Ștefan Augustin, *Fragmente despre alteritate*, în "Secolul 21", *Alteritate*, nr. 1-7/2002.

Georgiu, Grigore, *Filosofia Culturii. Cultura și comunicare*. Editura Comunicare. ro, București, 2004.

Huntington, Samuel, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Litera.

Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, *Rezoluția Parlamentului European din 10 aprilie 2008 privind o agendă europeană pentru cultură într-o lume în curs de globalizare (2007/2211(INI))*.

Lévinas, Emmanuel, în dialog cu Francois Poirié, *Problema alterității*, în "Secolul 21", *Alteritate*, nr. 1-7/2002.

Mihăilescu, I., *Sociologie generală*, Ed. Polirom, București, 2003.

Săgeată, Radu, *Globalizare culturală și cultură globală*, Ed. Universitară, București, 2009.

Todorov, Tzvetan, *Cucerirea Americii. Problema Celuilalt*, Traducere de Magda Jean Renaud, Institutul European Iași, 1994.